

Digitales Brandenburg

hosted by **Universitätsbibliothek Potsdam**

Sefer Qiryah ne'emanah

kolel Nevi'im u-khetuvim

Sefer Yesha'yah

Shelomoh ben Yitshaq

Fyorda, 5567 [1806/1807]

יח

urn:nbn:de:kobv:517-vlib-9839

ישעיה נ נא

קפו

יהוה יעזר לי על כן לא נכלמהי על כן שמתי עלי כרוב מצדיקי מי יריב אתי נעמדה יחד מי בעל משפטי וגיש אלי : (ט) הן אדני יהוה יעזר לי מי הוא ירשיעני הן כלם כפגור יבלו עש יאכלם : (י) מי בכס ירא יהוה שומע בקול עבדו אשר י הלך חשכים ואין נגה לו יבטח בשם יהוה וישען באלהיו : (יא) הן כלכם קדחי אש מאורו זיקות לבו באור אשכם ובזיקות בערתם מידי היתה זאת לכם למעצבה תישכבו :

נא (א) שמעו אלהי רדפי צדק מבקשי יהוה הביטו אל צור הצבתם ואל מקבת בור נקרתם : (ב) הביטו אל אברתם אביכם

ואל

ר ש י

(ז) וה' אהים יעזר לי • אם יקומו עלי : (ח) קרוב ננדיקי הקב"ה קרוב לי לזכותי דרין : (ט) עש • תולעת הנגדים : (י) בקול עזדו • בקול הנביאים : חשר הלך חשכים • חפי' נרה באה עליו יבטח בשם ה' כי הוא יצילהו : (יא) הן כולכם • שחינכם שומעים בקול נביאיו • קודחי אש • עברתי עליכם : מחזרי זיקות • מחזיקי זיקות הן גנין וגחלי אש הנזרקין בקלע ויש לו דוגמא בלשון חרמי זיקוקין דגור כך וכך זיקתא פסיק לן לכו בחור אשכם • לפי דרככם חלקו : מידי • תהא גמולכם זאת לכם :

נא (א) א צור חונתם • מוננו : וא מקבת צור • שנוקבין וחוצבין זה את הבורות אשר נוקרתם זה • נוקרתם לשון נקרת הנור (שמות ל"ג) יקרוה ערבי נחל (משלי ל') ומי הוא הנור הוא הצרחה אביכם ומי היא המקבת היא שרה אשר חוללתם כאשר ילדתכם לשון כי חלה גם ילדה (לקמן ס"ו) • החוללתם אשר תלד אתכם : (ב) כי אחד קרתתו • כי אחד היה יחודי

בארץ

מכלל יופי

נ (א) אמכם , היא הנכסה והכלל והננים הם הפרט : מי מנשי פירוש מנוסים ניהם המלוים : (ד) לשון למודים , ענין הלמוד וההרגל , ופירושו לשון חכמים מורגלים בלשון כמו פרה למוד מדבר : לעות , פירוש לקמן ליעף דבר והוא הנמא לשמוע את דבר ה' שזמין לו הדבר בעתו : את יעף , הוא הנמא לשמוע את דבר ה' : (ז) כחלמיש , לפי שלא יטול לשון חלמיש אלא על צור אחר בלי זכר צור כחלמיש רוצה למר כצור חזק : (ט) מי הוא ירשיעני , פירוש בדבריו כמו והרשיעו את הרשע אשר ירשיעון אלדים ולא אמר מי שלא ימנא מי שרשיענו כי רבים היו מרשיעים אותו אלא אמר מי הוא שרשיעני כבגד יבלה : עש , הוא התולעת האוכל הנגדים : (י) חשכים , שם מקובץ בלשון זכרים ענין חשך : (יא) כלכם , רוצה לומר קדחי האש באף האל כמו כי אש קדסה באפי אכל אותו פועל

עומד

א כה א

ישעיה נא

ואל שרה החוללכם בראי אחר קראתיו ואברכהו ואברכהו
(ג) כי נחם יהוה ציון נחם כל חרבתייה וישם מדבריה כעש
וערבהה כגן יהודה ששון ושמחה ימצא בה תודה וקול זמרה
(ד) תקשיבו אלי עמי ולאומי אלי האזינו כי תורה מאתי תצא
ומשפטי לאור עמים ארגיע : (ה) קרוב צדקי יצא ישעי ורוע
עמים ישפטו אלי אים יקוו ואל זרועי ייחרון : (ו) שאו לשמים
עניכם והביטו אל הארץ מתחת פיי שמים כעשן נמלחו והארץ

ככגד

ר ש "

צארן כנען אשר הגלתיו עם מארתי וממולדתו קראתיו רביתיו וגדלתיו לשון קרוא
העדה (מדבר א') וכסם שהוא היה יחיד ואלתיו כן אגדל אתכם שמים
יחידים לי : (ג) וערבתה . אף הוא לשון מדבר כמו צארן ערבה ושמה
(ירמיה ז') לא שהערבה כבר היה בה יסוב והחרבה : תודה . קול הודייה :
(ד) כי תורה מאתי תצא . דברי נביאי תורה הוא והמושפטים סופן להיות
מרנע ומנוחה לעמים אשר אהפוך להם שפה ברורה לעובדני : הרגיע .
לניה : (ה) ישפוטו ייסרו וישפטינו "אבלע" (כמו לעיל ל"ז) : (ו) שמים
כעשן נמלחו . שרי לבאות האומות ששמים . נמלחו נמלחו כמו (ירמיה ל"ח)
צלוי הסחבות והמלחים בגד הנשחת . ל"ח נמלחו נמלחו לשון מלחי הם
שמלכלבין המים במשוטות מנהיגי הספינה וכן ממולה טהור קדוש (שמו' ל"ה) .
והארץ

מכלל יופי

עומד זה פועל יוצא וכן יוצא כי אש קדחתם באפי : מאורו , רבי יונה פירש קדמתי אש
רש מפרשים עובדי אש והם אותם הפוסלים בעצים ובאבנים שניצלו אש בחוק פסלם בהם
ואותם נקראו מאורי זיקות [ובגד אור פירש הריק' מאורי זיקות מענין ואתה מאור מתוך
כלומר מאספי זיקות , ל"ח] : זיקות , פירש כיצות האש וכן וכזיקות : אשכם ,
הוק' הסי' והאל"ף בסט"ל :

נא (א) מקבת צור , פירש נקיבת הצור כאלו אמר , אל צור נקובה שוקרתם מענה :
נקרתם , מן רעיני האנשים ההם תנקר : (ב) תחוללכם , בסט"ל הלמ"ד , וז'
אמרים שהוא תאר עם תי' הטספת ואינו נכון שיהיה תאר כי היה לו לומר תחוללכם עם
תי' הנקבה והנכון שהוא פועל עמיד במקום עבר והתי' תי' הנקבה תחולל אתכם כלומר
שחולל אתכם והוא עמיד במקום עבר וענינו מן חיל כיוצא : ואברכהו ואברכהו , עמד
במקום עבר , כי ואברכהו בא"ו וכן ואברכהו הוי' נפת"ח שהוא במקום א"ו : (ג) נחם ,
שניהם מענין פועל הדגש ענין נחמה : וערבתה , כמו מדבר וכן במדבר בערבה והדומים
להם ואמר נחם ישם עבר במקום עמיד כמנהג בניאיות ברוב : (ד) ולאומי , נכסנו
הנז שהוא הוי' עם הדגש : ארגיע , ענין המנוחה וההשקט כלומר לעיני העוים ארגיע
לכם ומשפטי להם כלומר אעשה יאספם בהם , ורבי יונה פירש מענין רגע כלומר משפט
לראיה ככל רגע מהותן להזיר בו לעמים , ואל"ף ארגיע נוספת כאל"ף אכזיב : (ו) נמלחו ,
ענין

הרגום אשכנזי

קפת

אויף שרה הין , איירע אודערציגערין . — איינצעלן וואָר ער , אַלס איך איהן בעריף — איך זעענעטע יאונד מאַכטע צאָהלרייך איהן . (ג) זאָ בעדענקעט דער עוויגע ציון , בעדענקעט איהרע טריממער ; שאַפֿט איהרע וויסטען אין ערדן , דיא איינערען אין גאָטטעס גערטען אים ; וואָננ' אונד פֿריידע ווילען דאָ , אַללעס טענט דאָנק אונד לֵאָבגעזאָנג . (ד) מיין פֿאַלק ! מערק אויף מיך ! פֿערניס מיך , מיינע נאַציאָן ! פֿירוואַהר ! פֿאַן מיר געהט דיא לעהרע אויס , מיין רעכט פֿערלייט דען פֿעלקערן לֵיבט אונד רוהע . (ה) מיינע גע־רעכטיגקייט נאָהעט , מיין הייל בריכט הערפֿאַר — מיין אָרם ריכטעט פֿעלקער ; אויף מיך האַפֿען אינזעלכעוואָהנער , האַרען מיינער מאַכט .

(ו) העכעט איירע אויגען גען היממעל , שויעט צור ערדע הינאָב ! פֿירוואַהר ! היממעל פֿערגעהן , וויא רויך , דיא ערדע מאַדערט , וויא איין קלייד — זא שטערבען

ב א ו ר

בי אהר קראחו וגו'. שיעורו, כאשר קראתיו וידעתיו, היה אחד, כלומר, במתי מעט, ואחר כך ברכתיו, והרכתיו, ונתתיו לגוי גדול, וכאשר עשיתי זאת עם אבותי, כן אעשה עם ציון, אכחש אותה, ותהיה עוד רבתי בגוים, רבתי במדינות, אף שהיא עתה בדודה ועוונה. וזה שאמר בפסוק אחר זה, כי נחם, ומלת כי כמו כן, כדרכו לפעמים. (המבאר בהפטרות). ואברכהו וארבהו. עמיד במקום עבר, כי וארבהו שא"ל, וכן ואברכהו פת"ם הוי"ו, שהוא במקום שא"ל. (רד"ק). (ג) נחם ה' ציון. זכר ציון, כי היא עיקר המלכות. (הנ"ל). (ד) הקשיבו וגו'. אלה דברי השם. (ן' עזרא). תורה. היא כנבואה. (הנ"ל). ארגיע. כמו אכניס, וכן (למעלה מזה כ"ט י"ג) וזאת המרגעה, ויאמר אחד מן המפרשים, כי ארגיע, אעשה רגע, בלא עיכוב, והראשון הוא הנכון. (הנ"ל). ועם ארבע ז"ל הסכים רש"י ז"ל, ורד"ק והמתרגם הכשדי, וכן תרגמתי אשכנזית. (ה) וזרועי. אומר בלשון רבים, לרוב הנקמה, שיעשה בהם, כאדם המכה בשתי ידיו. (רד"ק). והכשדי תרגם בלשון יחיד, כפי הנאות בלשונו: ונתקוף דרע גבורתי עמומיא יתרטן, וכן מתורגם בל"א. אוים. יושני האיים ושוכניהם. ייחלון. ענין תוסלת ותקוה. (ו) שאו וגו'. אם הפסוק הזה כמשמעו, איך יאמר, ותצועתי לעולם תהיה? ואם העולם יאבד, איך תהיה ישועה ונדקה, אם אין העולם נכרא? ואדוני אבי ז"ל פירש, זה יהיה, ולא יהיה זה, והוא על דרך הפלגה, כלומר, קודם אחרית העולם, משאני אנטל ישועתי ונדקתי, וכמו שאלו קיימים, כן תהיה ישועתי קיימת, וכן אמר ירמיהו הנביא (ל"א ל"ו): אם ימוש החוקים האלה מלפני, גם זרע ישראל ישנתו מהיות גוי לפני. והחכם ר' אברהם בן עזרא כתב כן: מזה הפסוק למדו אנשי תושיה, כי נשמת האדם עומדת ודברם אמת, והשמים הוא הרקיע, והארץ היא המיושבת, וישועת האדם מה' ונדקתו לעולם עומדת, רובה לאומר, כי האויר יקרה לו הפסד ושינוי, וכן הארץ, כמו רעש הארץ, ונסול הארץ, כמו ההרים, ויבוא מזה הפסד וישוב, ויושבה כמו כן ימוחן, ואף על פי שהם מארבע יסודות, זכר השמים, כי באויר הם קיי הגוף, ויסוד הגוף הוא העפר, וכן אמר (ראשית ג' י"ט) כי עפר אתה ואל עפר תשוב, אבל הנשמה הקמה לעולם תמיה, לא תמות, והרב הגדול רבי משה בר מיימון ז"ל פירש, דרך משל, על אבוד האומות והמזרעים לישראל, אמר, ראו, איך נחרבו השמים ההם, ושממה הארץ ההיא, וימות מי שעליה, ואתם נעדרים, כאלו אמר, שהם, אשר מלאו את הארץ, ונחשב בהם העמידה והקיום בשמים, על דרך משל ונחמא, אבדו מהר וכלו, ככלית עשן, ועניניהם הקיימים בקיימות הארץ, יאבדו הענינים ההם, כאבוד הנגד הנלה. (רד"ק). נמלחו. לשון בליף

הרגום אשכנזי

שטערבען איהרע בעוואָהנער דאָהין ; אַכער מיין הייל וועהרעט עוויגליך , מיין
 גערעכטיגקייט הערעט ניא אויף . (ז) הערעט מיך , טוגענד פֿערעהרער ! פֿאַר
 אין דעססען הערצען מיינע לעהרע טהראָנעט ! פֿירטעט ניכט דער שטערבליכער
 שטעהונג , ענגסטעט אייך פֿאַר איהרען לעסטרונגען ניכט ! (ח) פֿירוואָרד !
 וויא איין קלייד פֿערצעהרען זיא מאַטטען , וויא וואָללע צערנאָגען שאַבען וויא
 מיינע גרעכטיגקייט אַכער דויערט עוויגקייטען הינדורך , מיין הייל פֿיר אונד פֿיר
 (ט) וואָהלאויף ! וואָהלאויף ! אַרם דעס עוויגען ! אויף , בעקליידעד דיך מיט
 זיגעסטאָכט , וויא אין טאָגען דער פֿאַרצייט , וויא אין פֿערפֿלאַסענען צייטאָלטערן !
 דוא וואָרסט עס יא , דער רהב (עניפטען) צערשעללטע , דער דאָן אונד
 געהויער פֿערואונדעטע ! — (י) דוא טראָקנעטעסט יא מערע אױס , דעס
 טיפֿען אַבגרונדעס געוועסטער — באַהנטעסט אין מערעסטיפֿען וועגע , ערלעכט
 הינדורך צו פֿיהרען ! — (יא) יא , דיא פֿאַם עוויגען ערלעזטען קערער
 זיידער , וואָללען פֿראַהלאַקקענד נאָך ציין , עוויגע פֿריידע אומשוועכעט אונד
 דױפֿט ; וואָנאָ אונד פֿריידע בעגלייטען זיא , דױנוועג פֿליהען זייער אונד
 טרויריגקייט

ב א ו ר

והפסד , כמו (ירמיה ל"ח) ובלויי מלחיס , ונס בלסן הערב יורה ארש מלח על עמ
 קריעה והשמה . ויושביה כמו כן יטוהון . ויהי חף חטון הכן ימותון . (הכשדי)
 וכן תרגומתי אשכנזית , וכפלה מלת הדמיון להפלגה (עמפאטיש) , כמו (שמואל י"א י"ד)
 המבלי אין קנרים , ואף נס זאת (ויקרא כ"ו מ"ד) , הרק אך כמשה (במדבר י"ב ל'
 ודומיהם . ויש מחכמי העמים , שביארו מלת **בן מענין בנים** (שמואל ח' י"ג) , ויהי
 תרגום המאמר בלסן אשכנזי : (אוהרע בעוואָהנער שטערבען
 וויא אינוועקטען , דאָהין) , והוא דרך רחוקה . החח . תשנר , כמו (דברים ח' כ"א)
 אל תירא ואל תחת . (רד"ק) . והכשדי אמר : לא התעכב . ואני תרגומתי בל"א כס
 הכונה , ולפי הנראה מהתדמות המאמרים (פאראַללעליסצוס) , כי אמר במאמר הקודם
 וישועתי לעולם חהיה . (ז) תורת בלבם . אותם , שתורת בלבם , לא נפיהם לנד
 כיהם יראו היטעה . (רד"ק) . חרפה אנוש . הנכליים ושאר הגוים , שנשבו סס' (ק'
 עורא) . (ח) סס . הוא אפי עש , ובערני יקרא סוס . (רד"ק) . וכן יקרא בלסן
 (סעם) , והוא שרן מכלה ונומר בגדי נמר , (מאַטטע , שאַבע) בל"א . (ט) עורי עור
 ונו' . תפלת הנביא אל האלהים , על צרת ישראל וגלותם . ומה עמקו דגרי קדשו צוה , מה
 בעני למשכיל , טועם נמות לטן מליצה ! דורות עולמים . דרוא דעלקדמין . (הכשדי)
 וכן תרגומתי אשכנזית . הלוא את וכו' . הטעם על החיות , שנעשו במזרים . (בן עזרא) .
 המוצבת . שהכה אותם בעשר מכות . (רד"ק) . רהב . זה מזרים , וכן (תהלות כ"ו)
 אוכיחו רהב ובבל . (הג"ל) . וראה למעלה מזה (ל"ז) . מחוללה . מענין חלל חזק
 (במדבר י"ט ט"ז) , וכן תרגומתי הנזן . הוא פרעה , וכן כתוב בספר יחזקאל (כ"ט ג') :
 התנוס הגדול . (נ' עורא) . (י) המהרבה ים . על נקיעת ים סוף . (הג"ל) . מיוע' .
 המחרצת מיתוהם רנה . (הג"ל) . (יא) פה התלהבה נפש הנביא , וחוס נרוח קדשו
 כי שמע אלהים את תפלתו , וקרא נקול נביאיי : " הנה ימים באים , וישיבו בני ישראל
 " לגבולם , כי יפדסם מ'ייד נר , וישיבם לנזין , עיר הקודש , בתרועת רנה ותודה , ונג
 " לא יקרב עוד באהלים , " וראה מהמשך הרעיונים (אידעענפֿאַלגע) כזה למעלה
 פסוק ס"ו (י"ט) , ופרטה מ"ח (כ"ו) . ופרווי ה' ונו' . כל המקרא הזה כנר אור
 פוח למעלה (ל"ה י"ד) , וכפלו המלין הקדוש , לרוב עמקו ונעיוותו : (יב) הא

כַּבֵּד תִּכְבֹּד וַיִּשְׁבִּיָה כְּמוֹ-בֵן יְמוּתוֹן וַיִּשְׁעֵתִי לְעוֹלָם הִהְיֶה וַצְדָקָתִי
 לֹא תַחַת : (ו) שְׁמַעוּ אֵלַי יוֹדְעֵי צְדָק עִם הַזֹּרֵתִי בְלִבָּם אֶל-תִּירְאוּ
 חֲרַפְתָּ אָנוּשׁ וּמִגְדַּפְתֶּם אֶל-תַּחַתוֹ : (ח) כִּי כַבֵּד יֹאכְלִים עֵשׂ
 וּכְצֹמֵר יֹאכְלִים סֶס וַצְדָקָתִי לְעוֹלָם הִהְיֶה וַיִּשְׁעֵתִי לְדוֹר דּוֹרִים :
 (ט) עוֹרֵי עוֹרֵי לְבָשִׁי עוֹזְרוּעַ יְהוָה עוֹרֵי פִימִי קָדָם הַזֹּרוֹת עוֹלָמִים
 הֲלוֹא אֶת־הִיא הַמַּחְצֶבֶת רַהֲב מְחוֹלְלַת תַּנִּין : (י) הֲלוֹא אֶת־הִיא
 הַמַּחְרַבֶּת יָסִמִי הַהוֹם רַבָּה הַשְּׁמָה מִעַמְקֵי-דָרָךְ לְעֵבֶר גְּאוּלִים :
 (יא) וּפְדוּיֵי-יְהוָה יִשׁוּבוּן וּבָאוּ צִיּוֹן בְּרָפָה וְשִׁמְחַת עוֹלָם עַל-רֹאשׁוֹ

ששון

ר ש י

והארץ • שלטוני הארץ : ויושבים • שאר העם • וישועתי לעולם תהי' •
 ד"א שמים וארץ ממש וכה פתרונו שאו עיניכם והביטו א השמים וא הארץ וראו
 כמה הם חזקים וזריאי' ואף ע"פ כן יבלו ונדקתי וישועתי יהיו לעולם הרי
 שדקתי זריחה וחזקה יותר מהם (ח) עש וסס • מיני תולעים הם :
 (ט) עורי עורי • הפיל' הנצח הוא • רהב • מזרים שכתוב זה רהב הם
 שבת (לעיל ל') : מחוללת • לשון הרג חלל : תנין • פרעה : (יא) ופדוי

ה'

מכלל יופי

ענין השחתה וכליה , וכן ארץ מלסה ולא תשב , והוא עבר במקום עתיד : כמו כן ימותו ,
 כמו שהארץ תכלה כן ימותו יושביה ויכלו : (ח) כי כנגד יאכלס עש , פירוש כמו שאוכל
 העש הנגד כן יאכלס העש כלומר דבר קל יאכלס וכן אמר כנגד יבלו עש יאכלס , עש הוא
 התולעת האוכל בנגדים : סס , הוא אסיע עש ובערני יקרא סס : (ט) עורי עורי ,
 שניהם מלרע ועורי השלישי מלעיל : (י) השמחה , מלעיל בשני פשטין כי הוא פועל עבר
 והוא במקום אשר שמה , וכן הנאה מזרימה שבעים אשר באו כי לא תבוא ה"א הידיעה על
 העוברים : (יא) ופדוי , הו"ו במקום כן כי יש וי"ו להשוות דברים וכן וי"ו ושפתי רכנות
 יהלל פי וכן ושמועה טובה מארץ מרחק , ובספר משלי כמו אלה הו"ו רבים , ופירושו כמו
 שעשית מקדם כן תעשה עוד עם גלות ישראל וכמו שעברו גאולים ובאו לארצם כן פדוייהם
 ישובו מהגלות : ישיגון כפו , ושלמעלה מזה בפרשת חזקו ידים רפות ישיגו וכפו וזש
 כתבנו הסימן שהוא וי"ו טו"ן : (יב) מנחמכם , אמר מנחמכם לשון רבים כנגד הפרטים
 ואחר כך אמר מי את ותיראי לשון נקבה כנגד הכנסה ואח"כ אמר ותשכח ותפקד לשון זכר
 כנגד הכלל וכן הוא דרך המקרא : חציר , פירוש כחציר וכן גור אריה יהודה והדומים לו
 רבים : (יד) מהר טועה , פירוש גולה והונך ממקום למקום כלומר מהר הגולה והאסור
 להפתח ממאסרו והוא עומד ולשון טועה הוא ענין טלטול וכוע ממקום למקום יש בטלטול השבי
 ויש בטלטול אחר וכן לשון גלות כי גולה אמה למקומך אינו טלטל השבי ולשון טועה יש בו
 פועל עומד כמו זה וכן את טועה זונה , ויש הוא פועל יוצא כמו ושלחתי לו טועים וטעו
 טועה בדוב כמו : ולא ימות לשחת , על כלל הגלות מדבר לא על הפרטים אשר כבר מתו :
 לשחת , שרשו שחת מענין משקית או שרשו שח בפלס מלא כף נחת או ישח בפלס דעת
 וענינו

ישעיה נא

ששון ישמחה ישגון נסוגון ואנחה : (יב) אנכי אנכי הוא מנחמכם
מי את ותיראי מאנוש ימות ומפך אדם תציר ינתן : (יג) ותשפח
יהוה עשיה נוסה שמים ויסד ארץ קמץ כסגולת ותפחד המיד כל
היום מפני חמת המציק כאשר פוגן להשחית ואיה חמת המציק :
(יד) מדר צעה להפתח ולא ימות לשחת ולא יחסר לחמו :
(טו) ואנכי יהוה אלהיה רגע הים ויהמו גליו יהוה צבאות שמו :
(טז) ואשם דברי בפיה ובצל ידי פסיתיה לנטע שמים וליסד
ארץ קמץ בוק ולאמר לציון עמי אתה : (יז) התיעוררי התיעוררי
קומי

ר ש י

וי ישובו : לשון חפלה ומוסב על עורי עורי : (יב) מי את זה לדיקים
כמותך ומלחה זכוות למה תיראו מאנוש אשר סופו למות : (יג) ותשכח את
ה' עשך : ולא נשענת עליו : המניק : מחר זה ואיננו : (יד) מהר צעה
להפתח : חפי נקנין קשין עליו ונריך הוא להפתח כהילוך המעיים כדי שלא
ימות לשחת וכיון שמיסר להפתח נריך למוטות רבים שאם יחסר לחמו חף הוא
ימות : צעה : לשון דבר העומד להיות נירוק כמו שאומר במוחב שדימסו
הנביא לין (ירמיה מ"ח) השקט א שמריו ולא הורק מכלי א כלי ונחמר שם
ושלחתי לי נועים ונעהו וכליו יריקו : ד"ח מהר נועה חוחו החויב המניק שהוא
עכשיו חגר מהגיס חלון כח יחסר להפתח ולהיות חלש : צעה חוגר כמו (לקמן
ס"ג) צעה ברוב כחו : ולא ימות : המסור בידו לשהת חבל הלשון ראשון מ"ח
הוא בפסיקתח רנתי : (טו) רוגע הים : לשון עורירגע (חיוז"ז) פרוג"ח
בלע"ז (פראנצער, Froncar. בל"ח חין שרומפן טו זאמן ליהן) : (טז) לנטוע
שמים : לקיימא עמא דאמר עליהון יסגון ככוכבי שמיא : וליסוד ארץ : ולשכללה
כנישתא דחומר עליהון יסגון כעפרא דארעא : (יז) קצעת : תירגס יומתן
פילי

מכלל יופי

וענינו כענין קבר : (טו) לעיון , פירוש לבני נין חכר לין כי היא עיקר המלכות : רגע
הים , ענין בקיעה , וכן עורי רגע וימאס בכחו רגע הים , ובמכלל רוגע הים כמו נער נש
אלא שהם הסוכים בסדר אותיותיהם וכן רבים במקרא , וכן תרגם יונתן דטויף בימא : (טז)
לנטע שמים , כל קן על דרך ההרחנה : (יז) אה קוצעת , ענין שמרים פוגד אליא בלע"ז ,
ויונתן תרגם פילי כסא דלוטא ותרגם בספל אדיריש נפילי נכריא : דהרעלה , הרעה ,
או פירושם הם השות ובלע"ז טושי"קי : (יט) קראתיה , נטע האל"ף , ובמכלל דנו
בארש הוא ענין שעקרו הלמ"ד וה"א וכת' בייקומו : באל"ף והוא ענין מקרה כי הלמ"ד
שלו ה"א ברוב ונכתב באל"ף במקומות : מי יטוד לך , באורק , ענינו ענין הנענוע והטלטול ,
וכא בענין נחמת האכל ושכור הנרות עשו לפי שאנאקמים נדים ממקומם זה מפה חה מפה לנטע
האכל

תרגום אישכנזי

קצ

טרורידגקייט. — (ב) איך זעלבסט, איך זעלבסט בין אייער טרעסטער! —
 ווער ביסט דו, דאס דוא שטערבליכע מענשען פֿירכטעסט? איינען וועלכע
 זאָהן, דער וויא גראַז דאָהין וועלסט? — (ג) וואָרום פֿערגיסטעסט דו דען
 עוויגען, דיינען שעפֿער? איהן, דער דיא היממעל שפּאַנגט, אונד דיא ערדע
 גרינדעט? — פֿירכטעסט אונאויפֿהערליך, יעדען טאָג, דעם וויטהריכס גרים,
 דער גריסטעט צום פֿערדערבען איוט — וואָ בלייבט דען דיוועס וויטהריכס גרים? —
 (ד) ניין! שנעלל זאָלל דער אונטעריאָכטע פֿרייאַ זיין, ניכט שטערבען זאָלל
 ער אים קערקער, ניכט דען רהונגערטאָד ערליידען. (טו) יא, בין איך ניכט
 דער עוויגע, דיין גאָטט, דער דאָ וועלטמעער בערוהיגעט, וואָ זיינע וועללען
 טאָבען? — (עוויגער צבאוח איוט זיין נאָמע). (טז) איך לעגע טראָסט וואָרט
 און דיינען מונד, בעשיצע דיך אים שאָטטען מיינער האַנד — ביס דיא היממעל
 ניא אַנגעבויעט, דיא ערדע ניא געגרינדעט — איך ציין צורופֿע: דוא ביסט
 מיין פֿאָלק! (יז) וואָהלאויף! וואָהלאויף! ערהעכע דיך, ירושלים! אַך!
 דוא

ב א ו ר

מנחמכם. אמר מנחמכם לשון רבים, ואמר מי את ותירא לי לשון נקבה, ואמר כך אמר
 (פסיק שאמר זה) ותשכח ותפחד לשון זכר, כי כן מנהג המקרא, כשמדבר כנגד נכנסת
 יסרהל, כשמדבר בלשון רבים, מדבר כנגד הפרטים, וכשמדבר בלשון יחיד, מדבר כנגד
 הכלל, וכשמדבר בלשון נקבה, מדבר כנגד הכנסה. (רד"ק) * חציר ינתן * כתרנונו,
 די כעסנא חשיב, וכחמר כ"ף הדמיון, לחזק הדמיון. (המבאר בהפטרות) *
 (ג) ותשבח וכו' * אמר שהוא בורא העולם, היה לך לחשוב, כי יש כח בידו להכיל מיד
 בן אדם, ואיך כפדת מן אדם, ולא זכרת האל, שאם תשוב אליו, ותבקש מלפניו, הוא
 יסילך מידו. (רד"ק) * כאשר כונן וגו' * ולמה אתה מפחד ממנו? שוב לאל, ולא מפחד
 ממנו, כי בן אדם, אם עלתה חמתו, וכוון להשחית, לא יעשה, ולא יספיק לו, כדבר
 סבחרים, ואיה חמתו? הלכה כעגן. (הג"ל) * (יד) מהר צועה וכו' * מגזרת צועים
 ובעוהו (ירמיהו מ"ח י"ב), והנה צועה כמו יושב במטור ובמזק, ואם הוא פועל עומד,
 והטעם כמו קסיר, ומלת להפתח לעד. (ר' אברהם בן עזרא) * ומטעם זה תרגמו בל"א
 (דער אונטעריאָכטע) * (המבאר בהפטרות) * ולא יחסר לחמו * בעודו בגלות,
 אף על פי שהוא שבי, האל מוזמין להם בין העמים, אויביהם וזוניהם, טרפס וזרכס,
 בכבוד, או פירוש ולא יחסר לחמו, בצאתו מהגלות, בדרך, כמו שאמר (למעלה מזה
 מ"ט יו"ד) לא ירעבו ולא יכמאו * (מדברי רד"ק) * (טו) רוגע הים * יש אומרים *
 שהוא הפוך, כמו גוער, ויש אומרים, מניח, אמר שהמו גליו, לשון מרגיע, והוא
 הישר בעיניו, או טעמו, אפי אפי הים, ואפי אפי הים גליו * (מדברי ר' עזרא) *
 ה' צבאות שמו * הוא מאמר מיוסגר (פארענטערוויס), וכדמתורגם בל"א *
 (טו) ואשים רברי בפיך, הנה שמתו דברי בפיך, להיות לי לעם, וכן (לרלן כ"ט כ"א)
 ודברי אשר שמתו בפיך. (רד"ק) * ובצל ידיו כסיתוך * שלא יוכלו העמים לכלותך בגלות,
 כל זמן שיהיו דברי בפיך ובלבבך, כי לא שמתו אותם בפיך, אלא להיותם בלבבך, לעשותם,
 כמו שאמר (דברים למ"ד י"ד) בפיך ובלבבך לעשותו. (הג"ל) * לנטוע שמים וכו' *
 וכל זה אכסה עלוך בגלות, עד שיבא עת, לנטוע שמים וליסוד ארץ, והו קיבוק גלות,
 שהיו ישראל עולם חדש, וכן אמר (להלן ס"ה י"ז) הנני בורא שמים חדשים וארץ חדשה
 ולא תזכרנה הראשונות וכו' * (הג"ל) * (יז) כום חמתו * דרך משל, לאדם שיסתכר,
 ולא ידע מה יעשה לו, והוא שוכח כרדס. (ר' עזרא) * קובעת * אין ריע לו, ויש אומרים,
 השמרים

תרגום אשכנזי

דוא טראַנקסט אויס גאַטטעס האַנד דען צאַרנבעכער , טראַנקסט דוא העפען דען
טוימעל זעלכס , שלודפטעסט איהן גאַנץ אויס . — (יח) לייטעט זיא דען קיינען
פֿאַן אללען קינדערן , ריא זיא געבאָהרען ? אונטערשטיצעט זיא פֿאַן אללען
צאַנגען זעהנען קיינע האַנד ? — (יט) אַך ! וויא פֿילפֿאַכעס עלענד טראַף דיר
ווער יאַטמערטע דיין ? פֿערהעערונג אונד פֿערדערבען , הונגער אונד שווערע
ווער טרעסטעטע דיר ? — (כ) דייע קינדער לאַגען געפֿיהללאַז , הינגעוואָרען
אויף אַללען שטראַסען , וויא נעצאומשטריקטעס טהיר — איבערלאַרען פֿאַס
צאַרנאייפֿער רעם עוויגען , פֿאַם שעלטען דייעס גאַטטעס . —

(כא) אַכער נון פֿערנים דיזעס , דוא בערדענגטע ! ריא דוא טרונקען , אַכער
ניכט פֿאַם ווייע , ביסט ! (כב) זאָ שפּריכט דיין הערד , דער עוויגע , דיר
גאַטט , דער ויין פֿאַק רעכעט ; זיה ! איך נעהמע אויס דער האַנד דיר דען
טוימעלקעלך , דען העפענפֿאַללען צאַרנבעכער , גיא וואַלסט דוא איהן טענד
טרונקען

ב א ו ר

השירים , שיקנעו למטה . (הנ"ל) . וכן יאמר האשכנזי (דער זאָן) . ועל פי
תרגום המכס המתרגם אשכנזית . התרעלה . כמו (נח"ל ד') והנרושים הרעלים
כיו רעה . (מדברי' עזרא) . וכן מתורגם בל"א . מצוה . מגורת למען תמונו (לח)
כ"ו י"א) . ואם הם שנים בנינים (ששים) , והטעם , רעה שלמה . (הנ"ל)
(יח) אין מנהל לה יג' . אחר שדמה הנביא אותה לשיכורת , באמרו , שתיק את כל
חמתו , ובאמרו , התעוררי התעוררי , דרך משל לאדם שיסתכר , הוסיף עוד לדבר בזה
הזה , ואמר , האם אין לה מכל בניס , אשר ילדה , מנהל ומחויק בידה , כדרך השיכורת
להיות להם משען , לבל יסולו . (העבאר בהפטרות) : (יט) שמים הגה . טח
כפילות , שמים שמים , (רש"י) . ועל פי זה מתורגם אשכנזית . יגוד . יקוץ , טח
(איוב ג' י"א) לטוד לו ולנחמו . (עזרא) . השוד והשבר וכו' . השוד הוא השם
כי השוד (הרעב) הוא לעולם עם הרעב , כמו (ויקרא כ"ו כ"ו) בשברי לכם מטה לכם
וט חזורים , זוגות כלו הרעות . (הנ"ל) . טו אנחמך . ססר ב"ת , נמי אהמך
כי האדם יתחם , כאשר יאמרו לו , מה שאירע לך , כבר אירע כן לפלוני . (הנ"ל)
ואלו כלו רש"י ורד"ק ז"ל . אבל הכשרי אמר : " לית די מנחמיד " , ותרגם אנהמך
באל"ף מדבר בעדי , כאילו כתוב ינחמך , ביו"ד , סימן נוף הנסתר , ועל פי זה
המכס המתרגם אשכנזית . (כ) עולפו . ענין חולשת הגוף , ואכיסות הכוחות והחושם
כמו (יונה ד' ט') ויתעלף . כתוא מכמר . כתוא , שהוא סוכב במכמר , שלכדו את
צו , ותוא היא החיה , הנזכרת בתורה (דברים י"ד) , ותוא וזמר , בהיפוך האותיות ,
כמו כנש וכשב (ויקרא ד') , והוא השור הנר , ומכמר היא הרשת , וכן (תהלות קמ"א) יל
במחוריו רשעים , וכן (למעלה מזה י"ט ט') ופורשי מכמורת . (רד"ק) . והכשרי תתם
כחורקי מנדן , וביאר מלת כתוא מענין תחאו לכם (במדבר ל"ד ז') , שהוא לשון סגור
והקפה , כמו שכתב רש"י ז"ל שם , והטעם , כנעל חי ניגוד במטרה , ומסוכב ומנדן נה .
ומכס אחד מחכמי העמים ביאר כתוא מכמר , כעש הנשרף בשרב ושמש , שהוא נחם
וכיל , (וויא פֿערוענגטעס גראָו) , והוניה מלת כתוא מענין בדיותאה די נח
(דניאל ד' כ') , ומכמר מלשון עורטו כתנור נכמרו (איכה ה' יו"ד) , והוא רחוק אחד
(כא) לכן שטעי נא זאה . הנזולה , הכתובה אחרי הפסוק . (עזרא) . ושכורה .
סייך , ותמכר מלת חמת , או אף , או רעות . (הנ"ל) . וכן אמר הכשרי : " דרוח
עקף , ולא יין חמר " . (כב) ואלהיך יריב עמו . ואלהיך , דעתיד למעבד מלכות

קוֹמֵי יְרוּשָׁלַם אֲשֶׁר שָׁתִית מִיַּד יְהוָה אֶת־כּוֹס חֲמָתוֹ אֶת־קַבְעַת
כּוֹס הַתְּרַעְלָה שְׁתִית מִצִּית : (יח) אִין־מְנַהֵל לָהּ מִכָּל־בְּנֵי־יִרְדָּה
וְאִין מַחְזִיק בְּיָדָהּ מִכָּל־בְּנֵי־גְדָלָה : (יט) שְׁתִים הִנֵּה קָרְאתֶךָ מִי
יִבְרַךְ לְךָ הַשֵּׁד וְהַשָּׁבֵר וְהָרַעְבֻה וְהַחֶרֶב מִי אֲנַחֲמֶךָ : (כ) בְּגִיד עֲלֵפִי
שָׁכְבוּ בְּרֹאשׁ כָּל־חַוִּיצוֹת כְּתוּא מְכַמֵּר הַמְּלָאִים חֲמַת־יְהוָה גְּעַרַת
אֶלְהֶיךָ : (כא) לָכֵן שָׁמְעִי־נָא זֹאת יַעֲנִיָה וּשְׁכַרְרַת וְלֹא מִיִּין :
(כב) כֹּה־אָמַר אֲדַנֶּיךָ יְהוָה וְאֶלְהֶיךָ יָרִיב עִמּוֹ הִנֵּה לְקַחְתִּי מִיָּדְךָ
אֶת־כּוֹס הַתְּרַעְלָה אֶת־קַבְעַת כּוֹס חֲמָתִי לֹא־תוֹסִיפִי לְשִׁתּוֹתָה עוֹד :
(כג) וּשְׁמַתִּיה

ר ש י

פיילי והוא שם כוס ולי נראה קובעות או השמרים הקבועים בתחתית הכלי
ומזית יורה עליו כמה שנאמר שמריה יונו (תלים ע"ה) : התרעל . הוא
משקה המטמטמ ומחיש כח האדם כאסור וקסיר ומעוטף כמו הצרושים הרעלו
(נחום ב') והפירות והרעלות שהוא לשון עיטוף וזמסכת שנת מדיות רעולות
מין סרבל נאה להתעטף בו . תרעל' אינטווישמנט' זלע"ז (עטורדישמנט'
כ"ל כמו ראשית ח' ז' , Etourdissement זל"ח צטייבונג , פערווירונג) :
מזית , אגוסטי"ר זלע"ז (אישורא"ש כ"ל כמו שלועז רש"י ביחזקא כ"ג ל"ז
ד"ה ומזית , Et succeras (זל"ח אויוזויוגן) : (יט) שתיס הנה קראתיך .
נרות כפולות שתיס שתיס : מי הנחמד . מי חביב לך לנחמד ולומר חף חומוס
פלוגית היא לקתה דוגמתך : (ב) עולפו . לשון עייפות כמו (עמוס ח')
תתעלפנה הכתולות בזמא פשמי"ר זלע"ז , (פאמער , Pamer זל"ח איג'
מעכטיג ווערדן וכן בחיכה י"ח ד"ה זעטף) : כתוא מכמר . הפקר כתוא
זה שנפל למכמר . תוא כמו תאו וזמר (דברים י"ד) : (כא) ושכורת לא
מייך . ושכור' דבר אחר שלא מייך : (כב) יריב עמו . אשר ידין דין עמו :

מכלל יופי

האבל ויטלטלו בעבורו : מי הנחמד , תחסר הבי"ת במי הנחמד , וכן כתוא מכמר כתוא במכמ'
(כ) בניך עלפי , מעטין על ראש יונה ויתעלף , ענין היעייפות ורוב היגיעה נכפש והבהלה
עד שלא יוכל אדם לעמוד על עצמו , וכטע' תנא רוחו וכן בדברי רבותי' ז"ל גזירה שמא יתעלפה :
כתוא , הוא תאו וזמר הנזכר בתורה והוא הפך האותיות כמו כנש וככש והוא שור הצר ופירושו
כתוא במכמר : מכמר , במכמר , והוא הרשת שגדין בו , וכן יפלו במכמוריו רשעים , וכן
ופורסי מכמורת : (כא) ושכורת , חסר הנסאך , ופירושו שכירת הנרות , או בא כן בלתי
כמיכו' בתי' ובפת"ח למ' ד הפועל כמו שמנאנו ג"כ בפעלי' ובשמו' שיבוא התי' שלא בכמיכו' :
(כב) יריב עמו , יקח ריב עמו , ומשפטס מין הגויס , וכן ריבו אלמנה : (כג) מוגיך ,
שרשו יגה מן כי' ה' הנה ענין יגין : שחי , שרשו ישק או שחה , וענינו הכנעי :

נב (ב) שבי

ישעיה נא נב

(כג) וישמחה ביד מושיע אשר אמרו לגפשיך שחי ונעברה וחסד
קארז גוד וכחויז לעברים :

נב (א) עורי עורי לבשי עוד ציון לבשי בגדי הפאית
ירושלם עיר הקדש כי לא יוסיף יבא כד עוד ערר וטמא
(ב) התגערי מעפר קומי שבי ירושלם התפתחו התפתחי קי
מוסרי ציארך שכיה פתציון : (ג) פירכה אמר יהודה חסד
נמפרתם ולא בכסף הגאלו : (ד) כי כה אמר אדני יהודה מעתה
ירדעמי בראשנה לגור שם ואשור באפס עשקו : (ה) ועתה
ליפה נאם יהודה פירקה עמי חגם משלך משלוי קרי יהילולו נאם

יהוה ר ש י

(כג) מושיע • מניעך ומטלליך • כמו והנה ההמון כמו (שמואל א' ה'
קרושני"ר בלע"ז (הוא קרולער, Crouler. כל"ח ערשיטר"ן, שיטלין בוועגן)
שחי ונעזורה • על גביך :

נב (ב) התגערי • איסקור"ח בלע"ז (עקור"ע Ecurer. כל"ח רייניגן)
כמנער את הטלית : קומי מן הארץ ונזרה לארץ חסד : שני •
הכסא : התפתחי • הוי נזרה מוסרי • קריגל"ס בלע"ז (ווינגל"ס כלי'ן)
כן הוא בכ"י רש"י וכן בירמיו' כ"ו ב' נד"ס מוסרת, מלסון חטאי' Nicolos.
כל"ח באגדן) : שביה, כמו שבוי' : (ג) חנם נמכרה על עסקי חנם הוא
יגר הרע שאינו לכס לשכר : ולא בכסף חגשו אה בחשונה : (ד) מזרים וז
עמי וגומר • הם המזרים היו להם קנת חוב עליהם שנעשו להם חכמה וכלכלה
חבל אשר באפס ונחנם עשקו : (ה) מה לי פה • למה אני שוכח ומשח
בני כאן : יהילולו • מתפארים לאמר ידינו רומה : מוטאן • מתנאן ויהיי זה דוגמת
וישמע

מכלל יופי

נב (כ) שבי ירושלים, כמו את השבי ואת המלקות ענין שביה, ויונתן תרגם מענין
קומי תיבי על פורסי יקרד ירושלים : התפתחי, ענין ההתר שהיא קרוב לענין התפתח
והוא חסר מ"ס השמש, ופירושו התפתחי מניסרי טארך כי בנין התפעל חינרוכח : מוסרי
ע"ן הפיעל בא"ח ענין קשירה : שביה, תואר לנקה כפלים עניה : (ג) חנם, נחלש
חנם מן חן אלהים את ענדך : (ה) לקח, טועל עבר י"ד ממה שלא נזכר פעול
הדגש כי הוא פתוח : יהילולו, שרש ילל י"ד מענין יללה, והו' מבנין הפעול והו' פועל ילל
ופירושו הגויס השושלים על ישראל יהיללו אותו ענין יללה היא השמעת הקול בכא"ח הלב :
מנאץ, ענין הכעס ומיאים ומשפטו מתנאן או הוא שורכב משועל והתפעל שהדגש בו למסין
מ"ו התפעל והראוי מתנאן והוא שורכב מביטני מהעור השמיכי שהו' מתנאן ומהביטני אפעל
שהוא טאן, וסנת שני הטורים האלה בפירוש המלה הו'את רובה לומר שהוא יתעלה סנב להות
שע